

L'epidèmia d'opioides als EUA posa Catalunya en alerta

Els professionals demanen més control de les indicacions i dels pacients

LARA BONILLA
BARCELONA

“No hi ha una epidèmia d'heroïna ni a Catalunya ni a Barcelona”, diu contundent Marta Torrens, directora de l'Institut de Neuropsiquiatria i Addiccions del Parc de Salut Mar (PSMAR). L'alarma per l'addicció als EUA de persones que s'hi van iniciar amb el consum d'opioides farmacèutics receptats de manera legal ha arribat a Catalunya. Però la situació aquí no és ni de bon tros comparable. La diferència és en el sistema sanitari. El model nord-americà va permetre la prescripció d'opioides sense control, ja que als Estats Units un pacient pot rebre receptes de diferents especialistes i que desconeguin entre ells el que ha receptat cadascun. A més, hi ha un mercat negre que afavoreix l'ús recreatiu d'aquests fàrmacs. “Se'n va incrementar la prescripció perquè la indústria farmacèutica va fer una campanya molt agressiva dient que l'addicció als opioides era una cosa molt estranya”, explica Elisa Arbonés, metge adjunta i secretària de la comissió d'avaluació i tractament del dolor del PSMAR.

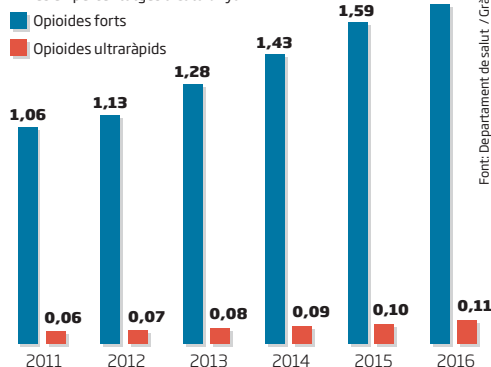
Però, malgrat les diferències, els especialistes catalans estan amants. “Esclar que ens posa en alerta. De moment no tenim aquest problema, però no abaixem la guàrdia”, assegura Torrens. Segons Antonio Montes, cap de la secció d'anestesiologia, reanimació i terapèutica del dolor del PSMAR, el que s'ha de fer és “millorar el seguiment i les indicacions de la prescripció d'opioides perquè no arribi a passar el que ha passat als Estats Units”.

Els analgèsics opioides són fonamentals per al tractament dels dolors agut, quirúrgic i crònic d'origen oncològic. El més controvertit és el seu paper en el tractament del dolor crònic no oncològic –com el mal d'esquena o el dolor muscular i de les articulacions–, que és on més ha augmentat la prescripció d'aquests fàrmacs. En l'última dècada, l'ús d'opioides forts ha crescut a Catalunya per l'envelliment de la població i pel fet que les guies clíniques els van començar a recomanar en persones grans per evitar els antiinflamatoris, pel risc cardiovascular i gastrointestinal. “Però ha de ser en dosis baixes i sota control estricte. I el model americà no controla”, insisteix Montes.

A Catalunya, els números mostren un augment sostingut en la prescripció d'opioides. Segons dades del CatSalut, el percentatge de pacients que prenen opioides ha passat

Prescripció d'opioides forts i opioides ultraràpids

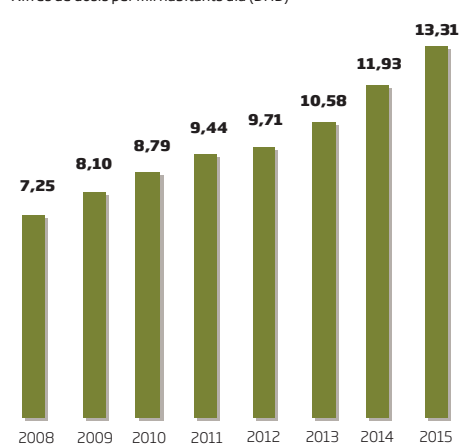
Xifres en percentatges a Catalunya

Font: Departament de salut / Gràfic: M. Asín

Consum d'opioides a Espanya

Xifres de dosis per mil habitants dia (DHD)

Font: Ministeri de Sanitat / Gràfic: Aiaadna Tort

Augment
El consum d'opioides ha crescut en sis anys un 54% a Catalunya

Equilibri
Els especialistes demanen no demonitzar ara aquests fàrmacs

Fentanil, l'opià que més creix

En l'última dècada, ha augmentat el consum d'opioides d'acció ultraràpida com el fentanil, que es caracteritza per la seva acció ràpida –entre cinc i deu minuts després d'administrar-se– i la seva curta durada. Està indicat per als pics de dolor en pacients amb dolor oncològic controlat amb un opioide de base però s'ha detectat el seu ús en pacients amb dolor crònic no oncològic i “en ocasions sense un tractament correcte del dolor de base i, per tant, amb risc de desenvolupar conductes addictives”, alerten els professionals. Entre el 2007 i el 2011 el seu ús es va incrementar en un 92%.

del 0,89% el 2011 a l'1,37% el 2016, cosa que significa un augment del 54% en sis anys. En el cas dels opioides d'acció ultraràpida, l'increment ha sigut del 65%. A Espanya, el consum d'opioides ha augmentat un 83,6% entre el 2008 i el 2015. “Però això no s'ha traduït en un increment de tractaments per addicció”, deixa clar Torrens.

Sospites d'addicció

La prescripció d'opioides es fa, sobretot, en l'atenció primària i en especialitats que no els receptaven prèviament, i les causes més freqüents de prescripció són l'artrosi i la lumbàlgia. És per això que Montes demana més coneixement sobre aquests fàrmacs. “Les indicacions per prescriure els opioides han de ser les adequades, perquè a vegades s'usa en indicacions que no són correctes i el control i seguiment del pacient també és inadequat”, sosté. Els opioides són fortament addictius i, per això, “si al cap d'un mes el pacient no ha millorat, s'han de retirar”, diu Arbonés.

Hi ha un seguit de factors que s'han de tenir en compte abans de receptar opioides, perquè hi ha persones amb més risc d'addicció. La història personal i familiar és la millor guia per detectar si un pacient pot tenir risc d'abús. Hi ha un component genètic però també altres factors de risc com ser dona, tenir una psicopatologia prèvia o un historial previ d'addiccions. “Els metges han de controlar l'eficàcia, els efectes secundaris i la possibilitat de desenvolupar una addicció, i això el model americà no ho fa”, raona Montes, que recorda que al pacient que consumeix opioides se l'ha de veure més sovint i fer més controls. Algunes conductes poden fer alertar el metge d'una addicció: que el pacient perdi sovint les receptes, que demani dosis més elevades, que es resisteixi als canvis de medicació o que utilitzi diverses vies per obtenir les receptes.

El departament de Salut, en el seu *Butlletí de Prevenció d'Errors de Medicació*, recomana prescriure opioides només després d'una avaluació acurada de les condicions mèdiques del pacient i recorda que no són els fàrmacs de primera opció per al tractament del dolor crònic no oncològic. Els especialistes, però, també demanen “no demonitzar” ara els opioides, ja que, ben utilitzats, són uns fàrmacs “fantàstics”. “Els opioides són valuosos perquè, si no, la humanitat s'hauria mort de dolor. El que s'ha de fer és utilitzar-los bé”, conclou Torrens. ■